

Oceny i omówienia

CAHIERS POLOGNE — ALLEMAGNE: Faits et documents. Nr 1 — Avril — Mai — Juin 1959, Revue trimestrielle dirigée par Georges Zdzichowski. Paris — Editions Sarmatia.

Ukazał się pierwszy numer nowego kwartalnika poświęconego stosunkom polsko-niemieckim, wydawanego w Paryżu w języku francuskim. Redaktorem jego jest przebywający we Francji znany publicysta i ekonomista polski Jerzy Zdzichowski, minister skarbu w latach 1925—1926. We wstępie do numeru redaktor wyjaśnia cel wydawania zeszytów i zamierzenia przyświecające nowemu periodykowi. Wychodząc ze słusznego założenia ważności problemu niemieckiego nie tylko dla Polski, ale i dla całej Europy, uważa, że Niemcy oczywiście mają prawo do zjednoczenia, ale że może ono obecnie odbyć się tylko etapami i tylko przy uznaniu granicy na Odrze i Nysie. Silna i niepodległa Polska jest według niego gwarancją pokoju europejskiego, gwarancją, że nie odrodzą się w Niemczech Prusy i duch pruski pchający całe Niemcy do zdobycia świata. Zniesienie Prus w r. 1947 dało Polakom, którzy przeszli męki i ponieśli olbrzymie straty w czasie okupacji, gwarancję, że najazd hitlerowski już się nie powtórzy. Trudno jednak dziwić się niepokojowi Polaków, gdy słyszą rosnące wciąż głosy rewizjonistów z Niemiec zachodnich, żądających zmiany granic. Nowy periodyk pragnie się przyczynić do znalezienia słuszných dróg prowadzących do rozwiązań, które leżą w interesie obu narodów, polskiego i niemieckiego, oraz do wytworzenia stosunków, które mają szczególne znaczenie zwłaszcza dla Europy środkowej.

Redaktor zapowiada, że pragnie zapewnić sobie współpracę wybitnych uczonych i publicystów polskich, których głos będzie przemawiał przez to do społeczeństw Europy zachodniej. Zapowiedź ta znalazła już w pierwszym numerze swą realizację. Artykuły zamieścili tu tacy znani specjaliści, jak Józef Kostrzewski, Kazimierz Tymieniecki, a z młodszych Juliusz Kolipiński i Krzysztof Skubiszewski, z działaczy zaś i publicystów Stanisław Stomma.

Numer otwiera artykuł, zapewne redakcyjny, omawiający problem niemiecki pod kątem widzenia ostatniego kryzysu berlińskiego. Wskazuje on na odbudowanie siły zbrojnej przez Niemcy zachodnie, na ich odwetowe zamiary, na ich chęć osiągnięcia hegemonii w Europie zachodniej. Stąd niechęć do wszelkich negocjacji na temat zjednoczenia czy statusu Berlina. Szczególnie groźne są starania Niemiec Federalnych o posiadanie broni atomowej, skończyłyby się one katastrofą w skali światowej. Wypowiedzi oficjalne i prasowe NRF świadczą o wzroście myśli odwetowej wobec Polski. Artykuł cytuje również inne, trzeźwiejsze wypowiedzi zachodniemieckie, rozważające konieczność uznania granicy Odra—Nysa. Ostatni kryzys berliński ujawnił konieczność załatwienia sprawy niemieckiej, której rozsądnie rozstrzygnąć nie pozwala grupa odwetowców i nacjonalistów bońskich.

W dalszej części zeszytu spotykamy artykuł prof. Tymienieckiego poświęcony Milenium polskiemu, które autor rozpatruje na tle ogólnoeuropejskim w powiązaniu z dziejami Słowian. Dzieje te rozpoczyna śledzić od powiązań świata słowiańskiego ze światem greckim i rzymskim, cofając się nawet do danych, jakie przynoszą wcześniejsze wykopaliska biskupińskie. W ten sposób dzieje rozwoju plemion polskich, ich droga do własnego państwa w X w. nabiera szerszego znaczenia. Artykuł w ciekawy i twórczy sposób referuje problem powstania państwa polskiego na podstawie wyników nauki polskiej. Zaopatrzenie artykułu w przypisy zwiększa jego wartość.

Stanisław Stomma w artykule pt. „Les deux courants” zastanawia się nad dwoma nurtami stosunków polsko-niemieckich: jeden widzi w stosunkach Polski z Niemcami jako całością, a więc z cesarstwem niemieckim, drugi w stosunkach Polski z Prusami. W pierwszych stosunkach widzi spokój i stabilizację granic, brak starć wojennych (począwszy od XII w.), w drugich agresję i wojny prowadzące do zaborów. W ten sposób stosunki polsko-niemieckie zaburzone zostały przez militarystykę pruską, który wciągał całe Niemcy w ostry antagonizm z Polską i Polakami. Autor zwrócił uwagę na identyczność projektów granicznych z lat 1795 i 1941, odradzających się przy każdej okazji, których nie brak było w czasie wojny 1914/18 w projektach tzw. *Schutzstreifen*. Tradycja pruska nie zna innego rozwiązania sprawy polskiej jak wcielenie Polski do Niemiec i zniszczenie narodowości polskiej. Likwidacja Prus w wyniku II wojny światowej stworzyła nowe możliwości w stosunkach polsko-niemieckich.

W dalszym artykule K. Skubiszewski rozpatruje przesiedlenie ludności niemieckiej z Polski z punktu widzenia prawa międzynarodowego, rozprawiając się naprzód z tezami niemieckimi, które zarzucają wysiedlaniom tym niezgodność z prawem międzynarodowym. Od tych negatywnych rozważań przechodzi do pozytywnych stwierdzeń, m. in. słusznie zauważa, że pozytywne prawo międzynarodowe zna umowy o wymianie ludności, że umowy te leżą w interesie państwa, zwłaszcza posiadającego nielegalnie działającą mniejszość, tak jak to było z niemiecką mniejszością w Polsce 20-lecia. Prawną podstawę dla dokonania przesiedlenia ludności niemieckiej z Polski była umowa poczdamska dokonana przez cztery mocarstwa okupacyjne w Niemczech, stanowiące wówczas najwyższą władzę w tym kraju.

J. Kolipiński poświęcił swój artykuł skutkom ekonomicznym granicy na Odrze i Nysie przedstawiając, czym są dla Polski Ziemie Zachodnie, a czym były dla Niemiec. Dla Niemiec były to ziemie o słabej gospodarce, ziemie zaniedbywane, których tym bardziej obecnie Niemcy nie byłyby w stanie zagospodarować. Dla Polski są to ziemie, które pozwalają jej na szybszy rozwój gospodarczy, ziemie dziś już zaludnione i zagospodarowane.

W dalszym ciągu J. Zdziechowski rozprawia się z tezami broszury R. de Geouffre de la Pradelle pt. „Le problème de la Silésie et le Droit”, który odrzuca w niej słuszność granicy na Odrze i Nysie. Zdziechowski nazywa ją zwykłym pamphletem politycznym, bez żadnej wartości naukowej.

Zeszyt zawiera dalej krótsze artykułiki, materiały, notatki i recenzje, zgrupowane w działach „Une autre Allemange”, „A travers discours et articles”, kronika, książki, archiwa dyplomatyczne, lekcje historii i noty bibliograficzne. Całość przedstawia się interesująco, pisana jest w sposób poważny, a zarazem przystępny i ciekawy, części polemiczne z właściwą tym działom pasją. Dobra szata graficzna okładki i czcionek harmonizuje z treścią, która niewątpliwie interesować powinna każdego cudzoziemca, zajmującego się polityką europejską, a kwestią niemiecką w szczególności. Redakcji nowego czasopisma można życzyć dalszych, równie dobrych numerów.

Zdzisław Kaczmarczyk

„SOWRIEMIENNAJA IMPERIALISTICZESKAJA WOJENNAJA IDEOLOGIA”, Wojennoje Izdatielstwo Ministierstwa Oborony Sojuza SSR, Moskwa 1958 s. 494.

Kolektyw pracowników naukowych Wojennopolitycznej Akademii im. Lenina w Moskwie opracował obszerną monografię poświęconą współczesnej imperialistycznej ideologii wojennej. Może słuszniejszym tytułem książki byłby „militaryzm”; autorzy bowiem skupiają uwagę głównie na doktrynach strategiczopolitycznych